

Sygn. akt III KK 242/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Kazimierz Klugiewicz

SSN Zbigniew Puskarski (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Gajewska

w sprawie poddanego lustracji **M. C.**

w przedmiocie zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 27 kwietnia 2021 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego

od orzeczenia Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 29 sierpnia 2019 r., sygn. akt II AKa (...),

utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego w L.

z dnia 13 czerwca 2019 r., sygn. akt IV K (...),

**uchyla zaskarżone orzeczenie oraz utrzymane nim w mocy
orzeczenie Sądu Okręgowego w L. i przekazuje sprawę temu
Sądowi do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Na wniosek M.C. Sąd Okręgowy w L. wszczął wobec niego postępowanie lustracyjne, po którego przeprowadzeniu orzeczeniem z dnia 13 czerwca 2019 r.,

sygn. akt IV K (...), stwierdził, że oświadczenie lustracyjne złożone przez wymienionego w dniu 29 października 2018 r. jest zgodne z prawdą.

Po rozpoznaniu apelacji wniesionej od tego orzeczenia przez prokuratora Oddziałowego Biura Lustracyjnego IPN w L., Sąd Apelacyjny w (...) orzeczeniem z dnia 29 sierpnia 2019 r., sygn. akt II AKa (...), zaskarżone orzeczenie utrzymał w mocy.

Kasację od prawomocnego orzeczenia Sądu odwoławczego wniósł Prokurator Generalny. Na podstawie art. 21b ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 306, dalej zwanej ustawą lustracyjną) w zw. z art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył orzeczenie w całości na niekorzyść lustrowanego M. C., zarzucając:

„rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 1 i art. 7 ust. 1 w zw. z art. 3a ust. 1 i art. 3a ust. 3 a *contrario* ustawy lustracyjnej polegające na tym, iż Sąd Apelacyjny w (...) w wyżej wymienionym orzeczeniu dokonał nieprawidłowej wykładni językowej wymienionych przepisów, co doprowadziło do bezzasadnego przyjęcia, że osoba będąca w okresie od 1 stycznia 1985 roku do 31 lipca 1990 roku funkcjonariuszem Wydziału Łączności Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w L. nie pełniła świadomej i dobrowolnej służby w organie bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 2 ust. 3 ustawy lustracyjnej, albowiem nie dysponowała ona w czasie pełnienia służby świadomością o przynależności tej jednostki do Służby Bezpieczeństwa, jako organu bezpieczeństwa państwa zgodnie z definicją zawartą w ustawie lustracyjnej, przy czym dopiero wiedza o istnieniu tak określonego kryterium umożliwiała mu dokonanie swobodnego wyboru o dobrowolnym kontynuowaniu służby w Wydziale Łączności WUSW w L., jako organie bezpieczeństwa państwa, podczas gdy prawidłowe rozumienie art. 3a ust. 1 i ust. 3 ustawy lustracyjnej przemawia za przyjęciem, że świadomość pełnienia służby w organie bezpieczeństwa państwa oceniana jest w chwili składania oświadczenia lustracyjnego, a jedynym warunkiem niezbędnym dla ustalenia pełnienia służby jest brak obowiązku jej pełnienia wynikającego z ustawy”.

Podnosząc ten zarzut, Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w drugiej instancji Sądowi Apelacyjnemu w (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W pierwszej kolejności przypomnieć należy, że przepis art. 536 k.p.k. stanowi, że chociaż Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, to jest zobowiązany wyjść poza te granice w wypadkach określonych w art. 435, 439 i 455 k.p.k. Oznacza to, że nawet gdy w kasacji nie podniesiono zarzutu m.in. zaistnienia bezwzględnej przyczyny uchylenia orzeczenia, rozpoznający skargę Sąd Najwyższy jest zobowiązany sprawdzić, czy w danej sprawie przyczyna ta nie zachodzi – nie tylko w odniesieniu do orzeczenia sądu odwoławczego, ale też orzeczenia sądu pierwszej instancji (zob. np. wyrok SN z dnia 10 sierpnia 2000 r., III KKN 287/00). Tak sprawowana kontrola kasacyjna doprowadziła w niniejszej sprawie do ujawnienia uchybienia określonego w art. 439 § 1 pkt 6 *in fine* k.p.k., wynikającego z naruszenia art. 113 k.p.k., który nakazuje podpisanie orzeczenia przez członków składu orzekającego. Uchybieniem tym, czego nie dostrzegł Sąd odwoławczy, jest dotknięte orzeczenie Sądu Okręgowego w L., co musiało prowadzić do uchylenia nie tylko orzeczenia zaskarżonego kasacją, ale też orzeczenia Sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy w L. na rozprawie w dniu 11 czerwca 2019 r. z uwagi na zawiły charakter sprawy odroczył wydanie orzeczenia do dnia 13 czerwca 2019 r. i w tym dniu je ogłosił. Orzeczenie oraz jego uzasadnienie zostało sporządzone jako jeden dokument (t. III, k. 552-559 akt sprawy IV K (...)), zaś podpisy sędziów widnieją tylko pod uzasadnieniem (k. 559 odw.). Każe to uznać, że podpisane zostało jedynie uzasadnienie orzeczenia, natomiast samo orzeczenie nie zostało opatrzone podpisami sędziów, którzy je wydali.

Zagadnienie to nie jest nowe w praktyce orzecniczej Sądu Najwyższego, zatem w niniejszej sprawie zachowują aktualność stwierdzenia wyrażone w uzasadnieniu wydanego w analogicznej sytuacji procesowej wyroku z dnia 2 lipca 2020 r., III KK 127/20 (publ. OSNK 2020, z. 8, poz. 36), którym również uchylono wydane w postępowaniu lustracyjnym orzeczenia sądów obu instancji, wobec dostrzeżenia

uchybień wymienionych w art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k. Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 21a ust. 1 ustawy lustracyjnej postępowanie lustracyjne w pierwszej instancji kończy się wydaniem orzeczenia na piśmie, a do orzeczenia stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące wyroku, wypada przyjąć, że wydanego w postępowaniu karnym, skoro orzeczeniem sąd rozstrzyga o zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego, a w razie stwierdzenia jego nieprawdziwości orzeka o nałożeniu na osobę poddaną lustracji sankcji o charakterze represyjnym (art. 21a ust. 2a i 2b ustawy lustracyjnej). Nie ulega też wątpliwości, że zasady związane z podpisywaniem wyroku (orzeczenia wydanego w postępowaniu lustracyjnym) są nadrzędne i nie mogą być modyfikowane, w szczególności taką modyfikacją nie jest regulacja przyjęta w art. 21a ust. 2c ustawy lustracyjnej, stwierdzająca, że orzeczenie sądu pierwszej instancji wymaga uzasadnienia, co należy rozumieć w ten sposób, że pisemne uzasadnienie sporządza się z urzędu i zgodnie z art. 21b ust. 1 wymienionej ustawy również z urzędu doręcza się wraz z orzeczeniem stronie (zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 18 marca 2014 r., II AKz 35/14). W każdym razie żaden przepis ustawy lustracyjnej, w tym jej art. 21b ust. 5 zd. drugie, który nieco inaczej ujmuje kwestię uzasadnienia orzeczenia wydanego przez sąd drugiej instancji (wprost stanowi, że sporządza się je z urzędu, nadto określa, że powinno to nastąpić w terminie 30 dni od daty wydania orzeczenia), nie daje podstaw by uznać, że uzasadnienie orzeczenia wydanego przez sąd pierwszej instancji jest częścią składową orzeczenia, co pozwalałoby sporządzić, jako jeden dokument, orzeczenie wraz z uzasadnieniem, a członkom składu sądu składającego złożyć podpisy dopiero pod uzasadnieniem. Nadto wspomniane unormowanie art. 21b ust. 1 ustawy lustracyjnej, mówiące o doręczeniu stronie orzeczenia sądu wraz z uzasadnieniem, również każe przyjąć, że chodzi o dwa różne dokumenty, z których każdy wymaga podpisania przez sędziów. Celowe będzie wspomnieć, że Sąd Najwyższy również w wyroku z dnia 10 lutego 2017 r., IV KO 97/16, uznał, że brak podpisu jednego z członków składu orzekającego pod orzeczeniem wydanym w postępowaniu lustracyjnym powoduje, że orzeczenie dotknięte jest bezwzględną przyczyną odwoławczą i to niezależnie od tego, że pisemne uzasadnienie tego orzeczenia zostało podpisane przez wszystkich członków składu orzekającego.

Dla lepszego zobrazowania zagadnienia można wskazać, że na gruncie procedury karnej określone przepisy stanowią, że uzasadnienie wyroku sporządza się z urzędu (art. 114 § 3 k.p.k., art. 457 § 1 k.p.k., art. 672 k.p.k.) i nie ulega wątpliwości, że nie zwalnia to członków składu orzekającego od podpisania wyroku, choćby w dacie tej czynności było sporządzone uzasadnienie i byłoby możliwe „zespolenie” obu tych dokumentów w ramach jednego wydruku.

Określone regulacje niekiedy stanowią, że uzasadnienie jest częścią składową orzeczenia, np. czyni tak art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k. w odniesieniu do postanowienia, a w odniesieniu do orzeczenia sądu lekarskiego art. 89 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 965). Wtedy złożenie podpisów (podpisu) dopiero pod uzasadnieniem orzeczenia jest dopuszczalne, zatem nie może być uznane za uchybienie określone w art. 439 § 1 pkt 6 *in fine* k.p.k. (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2019 r., I KS 3/18). Jak zaznaczono, nie odnosi się to jednak do orzeczenia kończącego postępowanie lustracyjne.

Jak wyżej nadmieniono, zaistnienie wspomnianego uchybienia musiało skutkować wydaniem przez Sąd Najwyższy wyroku kasatoryjnego w odniesieniu do orzeczeń wydanych w sprawie przez sądy obu instancji.

Przepis art. 436 k.p.k., mający zastosowanie w postępowaniu kasacyjnym (art. 518 k.p.k.), zwalnia od wypowiedania się w przedmiocie zarzutu podniesionego w kasacji, a byłoby to niecelowe również dlatego, że w najbliższym czasie Sąd Najwyższy wypowie się w sprawie I KZP 12/21 odnośnie do przedstawionego przez Rzecznika Praw Obywatelskich zagadnienia prawnego o treści: „Czy osoba, która była funkcjonariuszem Wydziału Łączności Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych funkcjonującego w latach 1984-1990 i która na podstawie art. 149 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. Nr 30, poz. 179) z chwilą rozwiązania Milicji Obywatelskiej stała się policjantem, jest osobą, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 3 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2020 r., poz. 306)?”.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w L. zgodnie z art. 442 § 3 k.p.k. będzie respektował wskazania Sądu Najwyższego co do podpisywania końcowego orzeczenia wydanego w postępowaniu lustracyjnym, nadto będzie miał w polu widzenia stanowisko tego Sądu zajęte na gruncie wspomnianego wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich.